

УДК 376.005:21

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ШЛЯХ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО ВИЩУ ОСВІТУ”

В. Й. Шатило, С. В. Гордійчук

Комунальний вищий навчальний заклад “Житомирський інститут медсестринства”

PROVIDING THE QUALITY OF EDUCATIONAL ACTIVITY AS THE WAY OF REALIZATION THE LAW OF UKRAINE “ON HIGHER EDUCATION”

V. Y. Shatylo, S. V. Hordiychuk

Municipal Higher Educational Establishment “Zhytomyr Nursing Institute”

У статті розглянуто питання якості освітньої діяльності, системи внутрішнього контролю ВНЗ, стандартизації, академічної мобільності студентів в умовах реалізації Закону України “Про вищу освіту” та впровадження в діяльність вищих медичних навчальних закладів.

The problems of educational activity quality, the system of internal control in higher medical educational establishments, standardization and students' academic mobility within realization the Law of Ukraine “On higher education” and their implementation into the activity of higher medical educational establishments are investigated in the article.

Вступ. Сьогодні освіта є основою розвитку суспільства, нації та держави, запорукою гідного майбутнього. Вона є визначальним чинником політичної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства, стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету й конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. Саме тому для забезпечення функціонування освіти, в тому числі медичної, як основи сталого розвитку країни, виходу її на рівень найбільш розвинених постіндустріальних країн світу треба забезпечити потужну систему реформ, яка має бути предметом суспільного консенсусу, розуміння того, що освіта – це один з основних важелів цивілізаційного поступу й економічного розвитку [1].

Основна частина. Закон України “Про вищу освіту” передбачає систему нових поглядів на основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, регламентує умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з вищими навчальними закладами та поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях.

Нова законодавча реформа гарантує:

– автономію вищого навчального закладу, яка характеризується самостійністю, незалежністю і відповідальністю ВНЗ у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів у межах, встановлених цим Законом;

– академічну мобільність як можливість учасників освітнього процесу навчатись, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому навчальному закладі (науковій установі) на території України чи поза її межами;

– академічну свободу як самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів;

– якість вищої освіти як рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей відповідно до стандартів освіти тощо [2].

На сьогодні для якісної імплементації Закону України “Про вищу освіту” перед вищими медичними навчальними закладами постає ряд питань:

I. Формування нових стандартів освітньої діяльності.

До прийняття нового Закону існував перелік нормативних предметів, з яких формувався блок обов'язкових дисциплін. Серед них: політологія, соціологія, фізичне виховання, українська мова, історія України, філософія, іноземна мова, безпека життєдіяльності та ін. Віднині ВНЗ самостійно формують свої програми та визначають, які саме дисципліни необхідно опанувати студентам. Більш того, щонайменше чверть від загального обсягу навчальної програми формуватимуть самі студенти, обираючи дисципліни, запропоновані різними кафедрами навчального закладу. Як правило, система підготовки у європейських та американських навчальних закладах передбачає вивчення студентами дисциплін гуманітарного профілю, або тому, що навчальний заклад включив його до переліку нормативних, чи тому, що студент, вибираючи певну кількість кредитів ЄКТС, вибрав предмети даного циклу.

Таким чином, при розробці нових освітніх стандартів підготовки спеціалістів напряму 6.120101 “Сестринська справа” та спеціальності 8.12010006 “Сестринська справа” вважаємо за необхідне частину предметів гуманітарного циклу віднести до блоку дисциплін за вільним вибором студентів, а також передбачити поглиблене вивчення іноземної мови на професійному рівні та блоку психолого-педагогічної підготовки. Такі зміни дозволять забезпечити узгодженість структури навчального плану, освітніх програм, методик навчання з цілями та очікуваними результатами (знаннями, вміннями та навичками).

II. Формування системи забезпечення якості освітньої діяльності навчального закладу.

Нині якість освіти перебуває в центрі уваги у всьому світі. Це не означає, що вона є винаходом останнього десятиліття і ніхто не приділяв їй раніше уваги. З цілого ряду причин турбота про якість освіти завжди була частиною академічної традиції, оскільки певний час домінуючою була думка про можливість нормального розвитку вищої освіти в умовах жорсткого адміністрування. На сьогодні забезпечення якості освіти пов'язують з автономією навчальних закладів та гарантією якості з їх боку [3].

Визначення якості вищої освіти ніколи не було легким питанням, а при порівнянні якості освіти на міжнародному рівні необхідно зазначити, що цілі освіти варіюють від переважно спеціальної підготовки в одній країні до широкої загальної освіти в іншій. Категорії споживачів і баланс владних повноважень серед них теж різний, і це зумовлює різницю у загальноприйнятих визначеннях якості вищої освіти. Національні традиції встановлення методів оцінки якості не є од-

наковими. В одній країні показники продуктивності є сталими і використовуються регулярно, в іншій країні до них ставляться з великою підозрою. В одній країні експертна оцінка не може бути застосована через високий рівень корупції, а в іншій – це єдиний законний метод. В одних країнах використання стандартизованих національних тестувань здійснюється на всіх ступенях освіти і ці показники вважаються найоб'єктивнішими, в інших – ці методи взагалі тривалий час були заборонені [4].

Оцінювання якості освіти має здійснюватись шляхом як внутрішньої, так і зовнішньої експертизи. Існують різні підходи до зовнішньої оцінки якості. Якість може визначатись при акредитації навчального закладу для виявлення слабких і сильних сторін діяльності ВНЗ з метою поліпшення освітніх послуг, що надаються.

Закон України “Про вищу освіту” щодо системи зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів та якості вищої освіти передбачає здійснення таких процедур і заходів:

- забезпечення ефективності процесів і процедур внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів та якості вищої освіти;
- забезпечення наявності системи проведення процедур зовнішнього забезпечення якості;
- забезпечення наявності оприлюднених критеріїв прийняття рішень відповідно до стандартів та рекомендацій забезпечення якості в Європейському просторі освіти;
- налагодження доступного і зрозумілого звітування;
- проведення періодичних перевірок діяльності системи забезпечення якості та механізмів роботи з отриманими рекомендаціями.

Якщо для забезпечення зовнішньої системи якості Законом передбачено створення Національного агентства з питань якості освіти, то система внутрішнього забезпечення якості має формуватись самим навчальним закладом та передбачає здійснення таких процедур і заходів:

- визначення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти;
- здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм;
- щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників вищого навчального закладу та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на офіційному веб-сайті вищого навчального закладу, на інформаційних стендах та в будь-який інший спосіб;

- забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників;
- забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, в тому числі самостійної роботи студентів за кожною освітньою програмою;
- забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом;
- забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації;
- забезпечення ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових працях працівників вищих навчальних закладів і здобувачів вищої освіти.

Аналіз літературних джерел виявив, що національних стандартів внутрішнього забезпечення якості вищої освіти в Україні досі не існує. У вищих навчальних закладах застосовуються різноманітні моделі моніторингу, аудиту та управління якістю, проте усталеної системи вони не формують.

Для забезпечення внутрішньої системи якості освітнього процесу у КВНЗ “Житомирський інститут медсестринства” був створений центр експертизи та моніторингу якості освітньої діяльності, до складу якого ввійшли представники навчально-методичної, наукової, практичної та виховної структур. Основними завданнями діяльності центру є:

- розробка нормативно-методичного забезпечення системи контролю якості освіти;
- експертиза та моніторинг визначення показників та чинників забезпечення якості освіти;
- розробка експертних схем аналізу навчальних планів, освітніх програм і характеристик на предмет їх відповідності державним стандартам;
- організація і проведення анкетування студентів і викладачів з питань якості освіти;
- розробка та апробування системи комплексного рейтингування викладачів інституту; розробка методик самодіагностики успішності студентів (за результатами тестування, атестації, виконання індивідуального плану, занять з тієї чи іншої дисципліни, самостійної роботи тощо);
- розробка орієнтовної схеми-графіка внутрішньовузівського контролю;
- підготовка щорічного звіту за підсумками роботи центру;
- вивчення та узагальнення досвіду інших ВНЗ щодо діяльності експертних служб та моніторингових досліджень;
- взаємодія та співпраця з провідними ВНЗ;

- створення інформаційної бази, що всебічно висвітлює діяльність інституту як загалом, так і його кафедр, циклових комісій і викладачів зокрема;
- отримання єдиних комплексних критеріїв для оцінювання і контролю рівня та ефективності роботи кафедр, циклових комісій і викладачів;
- удосконалення діяльності й розвиток інституту через критичний і відвертий аналіз колективом результатів власної праці;
- стимулювання видів діяльності, що сприяють підвищенню рейтингу інституту загалом.

У рамках діяльності центру було введено елементи внутрішньої системи контролю якості освіти:

1. Моніторинг якості формування контингенту студентів. З метою виявлення кінцевого рівня знань студентів з дисциплін шкільного курсу на початку нового навчального року проводяться контрольні зрізи знань для студентів 1-го курсу з української мови та профільної дисципліни (біологія). Отримані показники переводяться у національну систему оцінювання, порівнюються з атестатом та сертифікатами ЗНО або свідоцтвом про неповну вищу освіту. Така система дає можливість здійснювати моніторинг за щорічним формуванням контингенту студентів та визначити “якість знань на вході”.

2. Моніторинг якості формування загальних компетентностей. Даний елемент моніторингу досягається шляхом проведення ректорських контрольних робіт після кожного навчального семестру з дисциплін, що завершили цикл навчання, та дає можливість визначити кінцевий рівень знань студентів. Тестові завдання та відповіді до ректорських контрольних робіт (РКР) підготовлені педагогічними працівниками, які викладали відповідні дисципліни. Проведення та перевірка РКР здійснювались незалежними експертами. Контрольні роботи проводились для студентів II та III курсів. Кількість тестових завдань та час проведення РКР для всіх студентів однакові. РКР проводились з дисциплін природничо-математичного та суспільно-гуманітарного циклів, а для відділень, на яких не проводиться “КРОК”, – з циклу професійно-орієнтованих дисциплін. Така система дає можливість визначити “якість процесу”.

3. Моніторинг знань та формування компетентностей через вивчення фундаментальних і професійних дисциплін (тест загальної навчальної компетентності). Даний елемент моніторингу досягається шляхом системної підготовки до проведення ліцензованого іспиту “Крок М” та “Крок Б”. У навчальному закладі проводиться тестування студентів усіх відділень протягом навчального року з подальшим

аналізом результатів. Така перевірка дозволяє моделювати умови проведення тестування, що, у свою чергу, надає змогу випускникам адаптуватися до регламенту та вимог проведення ЛІ, проводити заміри початкових та кінцевих результатів підготовки, а також провести рейтинг якості підготовки студентів серед викладачів. З цією метою, згідно з графіком, двічі на семестр проводиться тестування студентів із використанням створених в інституті буклетів на базі тестових завдань Центру тестування МОЗ України. За результатами проведених тестувань навчальною частиною визначається група ризику, яка не набирає достатньої кількості правильних відповідей. Для таких студентів організується окрема перевірка знань і здійснюється додаткове тестування. Дані про таких студентів передаються на профільні циклові комісії для організації подальшої індивідуальної консультативної роботи з ними та підвищення рівня вимог під час проведення поточних занять з метою активізації роботи з цим контингентом студентів. Також навчальна частина скоординує графіки консультацій для студентів-випускників усіх спеціальностей, які за результатами складання підсумкового модульно-тестового контролю з профільних дисциплін не набирають відповідної кількості необхідних балів. З такими студентами індивідуальна робота проводиться окремо. Вказана система моніторингу якості освітнього процесу дає можливість визначити якість знань на виході.

ІІІ. Академічна мобільність студентів.

Згідно з новим Законом, академічна мобільність передбачає участь студентів у навчальному процесі вищого навчального закладу (в Україні або за кордоном), проходження навчальної або виробничої практики, проведення наукових досліджень з можливістю перезарахування в установленому порядку освоєних навчальних дисциплін, практик тощо. Вона здійснюється на підставі укладання угод про співробітництво між іноземним вищим навчальним закладом та вищим навчальним закладом України, між двома вищими навчальними закладами України, між групою вищих навчальних закладів різних країн за узгодженими та затвердженими в установленому порядку індивідуальними навчальними планами студентів та програмами навчальних дисциплін, а також в рамках міжурядових угод про співробітництво в галузі освіти.

Основними видами академічної мобільності є:

– зовнішня академічна мобільність – навчання, включаючи проходження практик, студентів вищих навчальних закладів України у вищих навчальних закладах за кордоном впродовж певного періоду;

– внутрішня академічна мобільність – навчання, включаючи проходження практик, студентів вищих навчальних закладів України в інших вищих навчальних закладах України протягом певного періоду.

Основними цілями академічної мобільності студентів вищих навчальних закладів України є:

- підвищення якості вищої освіти;
- підвищення ефективності наукових досліджень;
- підвищення конкурентоспроможності випускників вищих навчальних закладів на українському та міжнародному ринках освітніх послуг та праці;
- збагачення індивідуального досвіду студентів щодо інших моделей створення та поширення знань;
- залучення світового інтелектуального потенціалу до вітчизняного освітнього процесу на основі двосторонніх та багатосторонніх угод між вищими навчальними закладами-партнерами;
- встановлення внутрішніх та зовнішніх інтеграційних зв'язків;
- гармонізація освітніх стандартів вищих навчальних закладів-партнерів.

Житомирським інститутом медсестринства для забезпечення зовнішньої мобільності студентів розроблено та затверджено на вченій раді навчального закладу Положення “Про зовнішню академічну мобільність студентів”. Це Положення передбачає, що до участі у програмах академічної мобільності допускаються студенти з другого курсу освітнього рівня бакалавр та магістр. Відбір студентів для участі в програмах академічної мобільності здійснює конкурсна комісія вищого навчального закладу з урахуванням рейтингу успішності, участі у науковій роботі та знання іноземної мови. Етапи, тривалість та зміст навчання у вищих навчальних закладах-партнерах визначаються навчальними планами та графіками навчального процесу, затвердженими у вищих навчальних закладах-партнерах. При формуванні індивідуального навчального плану студента враховують фактичне виконання студентом індивідуальних навчальних планів поточного та попередніх навчальних років. Навчання за індивідуальним навчальним планом може здійснюватися із застосуванням технологій дистанційного навчання. Студент, окрім вивчення у вищому навчальному закладі-партнері обов'язкових навчальних дисциплін, має право самостійно вибирати додаткові навчальні дисципліни, якщо це передбачено відповідними угодами між вищими навчальними закладами-партнерами. На час навчання у вищому навчальному закладі-партнері студенту, за його заявою, надається академічна відпустка або індивідуальний план навчання, затверджений в установленому порядку.

На сьогодні підписано угоди про співпрацю КВНЗ “Житомирський інститут медсестринства” з Жешовським університетом (Польща), Вищою школою медичною в Легніце (Польща), Вищою школою агробізнесу (Польща), Ярославським вищим державним навчальним техніко-економічним закладом ім. Броніслава Маркевича (Польща) та Коледжем прикладних гуманітарних наук і технологій Мохрук (Канада).

Список літератури

1. Радівілова Т. Українська система вищої освіти в європейському освітньому та науковому просторі / Т. Радівілова // Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту : навч. посіб. / за ред. Т. Добка, М. Головянко, О. Кайкової. – Львів : Видавництво “Компанія Манускрипт”, 2014. – С. 69–93.

2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/1556-18>.

Висновки. Вищі медичні навчальні заклади України шляхом реалізації Закону України “Про вищу освіту” повинні створити умови, які уможливають регулярний вплив на систему якості освіти через формування нових підходів до стандартизації освітньої діяльності, підвищення конкурентоспроможності випускників вищих навчальних закладів за рахунок академічної мобільності студентів, здійснення моніторингу та внутрішньої системи контролю.

3. Система управління якістю медичної освіти в Україні : монографія / [І. Є. Булах, О. П. Волосовець, Ю. В. Вороненко та ін.]. – Д. : АРТ-ПРЕС, 2003. – 212 с.

4. Линьова І. О. Забезпечення якості вищої освіти – стратегічний пріоритет розвитку системи освіти України / І. О. Линьова // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія. – 2013. – Вип. 40 (2). – С. 115–121.

Отримано 20.03.15